

Sermo in secundum adventum domini nostri Iesu Christi

Λόγος εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἀδελφοί μου φιλόχριστοι, ἀκούσατε περὶ τῆς δευτέρας καὶ φοβερᾶς παρουσίας τοῦ Δεσπότη ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγὼ γὰρ ἐμνήσθην τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ ἐτρόμαξα ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φόβου, ἐνθυμούμενος τὰ μέλλοντα τότε ἀποκαλύπτεσθαι. Τίς γὰρ αὐτὰ διηγῆσεται; Ποταπὴ γλῶσσα φθέγγεται; Ποία δὲ ἀκοὴ χωρήσει ἐκεῖνα ἀκοῦσαι, ὅταν ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων ἐξαναστᾶς ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς δόξης αὐτοῦ κατέλθῃ ἐπισκέψασθαι πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην, καὶ συναῖραι λόγον μετ' αὐτῶν, καὶ ἀποδοῦναι τὸν καλὸν μισθὸν τοῖς ἀξίοις, τοῖς δὲ πάλιν ἀξίοις κολάσεως ἀποδοῦναι τὰς κολάσεις, ὡς δίκαιος Κριτῆς; Ταῦτα οὖν ἐνθυμούμενος, φόβῳ συνέχονται μου τὰ μέλη καὶ παραλέλυ 10 μαι πάντοθεν. Οἱ ὀφθαλμοί μου δακρύουσι, ἡ φωνή μου ἐκλείπει, τὰ χεῖλη μου πεπήγασι, ἡ γλῶσσά μου φρίττει καὶ οἱ λογισμοί σιωπὴν μελετῶσιν. Ὡ, πῶς ἀναγκάζομαι εἰπεῖν διὰ τὴν ὑμῶν ὠφέλειαν, καὶ ὁ φόβος κατεπεῖγει με σιωπᾶν! Τοιαῦτα γὰρ μεγάλα καὶ φοβερὰ θαύματα οὔτε ἐγένοντο ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, οὔτε μὴν γίνονται ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς. Ἄρτι μὲν γὰρ πολλάκις, ἐὰν γένηται ἀστραπὴ τρανοτέρα, πάντα ἄνθρωπον ἐκθροεῖ, καὶ πάντες εἰς γῆν ἐπικλίνομεν. Τότε δὲ πῶς ὑπενέγκωμεν, ὅταν ἀκούσωμεν τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὲρ πᾶσαν βροντὴν [καὶ] κραζούσης καὶ ἐξυπνιζούσης τοὺς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθέντας δικαίους τε καὶ ἀδίκους! Τότε ἐν τῷ ἄδῃ τὰ ὄστα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀκούοντα τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, περιτρέχουσι μετὰ σπουδῆς, ζητοῦντα τὰς ἑαυτῶν ἀρμονίας, ὅταν ἴδωμεν πᾶσαν πνοὴν ἀνθρώπων ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀνισταμένους, ἕκαστον ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἐπισυναγομένους ἐκ τῶν τεσσάρων περάτων τῆς γῆς πρὸς τὸ κριτήριον! Κελεύει γὰρ ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὁ ἔχων ἐξουσίαν πάσης σαρκός, καὶ εὐθέως μετὰ τρόμου καὶ σπουδῆς δώσει ἡ γῆ τοὺς νεκροὺς αὐτῆς, καὶ ἡ θάλασσα τοὺς ἑαυτῆς νεκρούς· εἴτε θηρία ἐσπάραξαν, εἴτε ἰχθύες ἐμέλισαν, ἢ 11 καὶ ὄρνεα διήρπασαν, πάντα ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ παραστήσονται, καὶ θριξ μία οὐκ ἀπολειφθήσεται. Πῶς ὑπενέγκωμεν, ἀδελφοί, ὅταν ἴδωμεν τὸν πύρινον ποταμὸν ἐξερχόμενον μετὰ θυμοῦ, ὡσπερ ἀγρίαν θάλασσαν, καὶ κατεσθίοντα ὄρη καὶ νάπας, καὶ κατακαίοντα πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα; Τότε, ἀγαπητοί, ἐκ τοῦ πυρὸς ἐκείνου οἱ ποταμοὶ ἐκλείψουσιν, αἱ πηγαὶ ἀφανίζονται, τὰ ἄστρα πίπτουσιν, ὁ ἥλιος σβεσθήσεται, ἡ σελήνη παρέρχεται, ὁ οὐρανὸς εἰλίσσειται ὡς βιβλίον, καθὼς γέγραπται. Τότε οἱ Ἄγγελοι ἀποστελλόμενοι περιτρέχουσιν, ἐπισυνάγοντες τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ὡς ἔφη ὁ Κύριος, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. Τότε θεασόμεθα οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Πῶς ὑπενέγκωμεν τότε, φιλόχριστοι, ὅταν ἴδωμεν φοβερὸν θρόνον ἐτοιμαζόμενον, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φαινόμενον, ἐν ᾧ προσηλώθη Χριστὸς ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν; Τότε πάντες θεασάμενοι ἐν τῷ ὕψει φανερὸν τὸ φοβερὸν καὶ ἅγιον σκῆπτρον τοῦ μεγάλου Βασιλέως, ἐπιγινώσκει λοιπὸν ἕκαστος καὶ μνη 12 μονεῖ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου προειρηκότος· ὅτι φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐν πληροφορίᾳ γίνονται πάντες ὅτι ὀπίσω τούτου ὁ Βασιλεὺς μέλλει ἀναφαίνεσθαι. Ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, ἀδελφοί μου, ἐννοεῖ ἕκαστος πῶς ἀπαντήσῃ τῷ φοβερῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀναλογίζεται πάσας τὰς πράξεις αὐτοῦ. Εἶτα καὶ θεωρεῖ τὰ ἴδια ἔργα ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἰστάμενα, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα. Τότε πάντες οἱ ἐλεήμονες καὶ οἱ μετανοήσαντες γνησίως χαίρουσι, βλέποντες τὰς εὐχολὰς, ἃς προέπεμψαν. Ὅρῳσι καὶ οἱ συμπαθεῖς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας, οὓς ἐνταῦθα ἠλέησαν,

παρακαλοῦντας καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν ἐξαγγέλλοντας ἐπὶ Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων· οἱ δὲ πάλιν τὰ δάκρυα καὶ τοὺς κόπους τοὺς διὰ μετανοίας· καὶ αὐτοὶ ἴστανται ἴλαροὶ καὶ φαιδροὶ καὶ ἔνδοξοι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί συντόμως οὐ λέγω τὰ μείζονα; Ὅταν ἀκούσωμεν τῆς μεγάλης ἐκείνης φωνῆς καὶ φοβερᾶς κραυγῆς ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται! Ἴδου ὁ Κριτὴς παραγίνεται! Ἴδου ὁ 13 Βασιλεὺς ἀναφαίνεται! Ἴδου ὁ Δικαστὴς τῶν δικαστῶν ἀποκαλύπτεται! Ἴδου ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς! Τότε, φιλόχριστοι, ἐκ τῆς κραυγῆς ἐκείνης τρομάζουσι τὰ θεμέλια καὶ οἱ νεφροὶ τῆς γῆς, ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, καὶ θάλασσα καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι. Τότε, ἀδελφοί, στενοχωρία καὶ φόβος καὶ ἔκστασις ἐπὶ πάντα ἄνθρωπον ἐκ τῆς κραυγῆς καὶ ἡχῆς τῆς σάλπιγγος, καὶ ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῆ οἰκουμένη. Αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καθὼς γέγραπται. Τότε προτρέχουσιν Ἄγγελοι· οἱ τῶν Ἀρχαγγέλων χοροὶ συντρέχουσι· Χερουβείμ καὶ Σεραφεείμ καὶ τὰ πολυόμματα ἐν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει κράζουσιν· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. Τότε πᾶν κτίσμα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ὑποκάτω γῆς ἐν τρόμῳ καὶ ἰσχύϊ βοήσῃ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος Βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου. Τότε σχισθήσονται οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀποκαλυφθήσεται ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ὁ ἄχραντος καὶ ἔνδοξος Θεὸς ἡμῶν, ὡς ἀστραπὴ φοβερὰ, μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης ἀνεικάστου, καθὼς καὶ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἐκήρυξε, λέ 14 γων· ἴδου ἔρχεται ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ποταπὴ ἄρα ψυχὴ θέλει εὐρεθῆναι τότε, ἵνα δυνηθῇ ὑπομεῖναι; Ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ φυγῆ χρήσονται, ὡς φησὶν ὁ Θεολόγος πάλιν· εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτόν· οὗ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ τόπος οὐχ εὐρέθη αὐτοῖς. Εἶδες τοιοῦτον φόβον ποτέ; Εἶδες τοιαῦτα ἐξαίσια καὶ φοβερὰ πράγματα; Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ φεύγει! Καὶ τίς λοιπὸν δύναται στήναι; Ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ποῦ φύγωμεν, ὅταν ἴδωμεν θρόνους τιθέντας καὶ τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων αἰώνων καθίζοντα; Ὅταν θεωρήσωμεν τὰς ἀναριθμήτους στρατιάς περιστώσας κύκλῳ τοῦ θρόνου ἐν φόβῳ; Τότε πληροῦται ἡ προφητεία Δανιὴλ· ἐθεώρουν, φησὶν, ἕως ὅτου θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε. Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών· ἡ θριξὶς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ μύρια μυριάδες παρε 15 στήκεσαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν. Μέγας φόβος, ἀδελφοί, ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, καὶ φρίκη καὶ ἔκστασις, ὅταν καθίσῃ ἐκεῖνος τὸ ἀπροσωπόληπτον κριτήριον, καὶ ἀνεωχθῶσιν αἱ φοβερὰ ἐκεῖναι βίβλοι, ἔνθα γεγραμμένα εἰσὶ καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν, ἃ ἐλάλησαμεν καὶ ἐπράξαμεν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ ἐνομίσαμεν λανθάνειν τὸν Θεὸν τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὅτι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσὶν, ἤγουν οἱ διαλογισμοὶ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, περὶ ὧν λόγον ἀποδώσομεν τῷ Κριτῇ. ὦ, πόσων δακρύων χρῆζομεν διὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, καὶ ἀμελοῦμεν! ὦ, πόσα κλαύσομεν καὶ στενάξομεν ἑαυτούς, ὅταν ἴδωμεν τὰς μεγάλας ἐκεῖνας δωρεάς, ἃς μέλλουσι λαμβάνειν παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης οἱ καλῶς ἀγωνισάμενοι· ὅταν ἴδωμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν τὴν ἀπόρρητον τῶν οὐρανῶν βασιλείαν! Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους θεασόμεθα τὰς φοβερὰς κολάσεις φαινομένας· μέσον δὲ τούτων πᾶσαν φυλὴν καὶ πᾶσαν πνοὴν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ ἕως τοῦ γεννηθέντος ἔσχατον πάντων, καὶ πάντας μετὰ τὴν 16 μου γόνου κλίνοντας καὶ

προσκυνοῦντας ἐπὶ πρόσωπον, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ. Τότε, φιλόχριστοι, πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης ἵσταμένη μέσον τῆς βασιλείας καὶ τῆς κρίσεως, μέσον ζωῆς καὶ θανάτου, μέσον ἀδείας καὶ ἀνάγκης, πάντες τὴν φοβερὰν ὥραν τῆς κρίσεως ἐκδεχόμενοι καὶ οὐδεὶς οὐδενὶ δύναται βοηθῆσαι. Τότε ἀπαιτεῖται ἕκαστος τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ τὴν συνταγὴν τοῦ βαπτίσματος· τὴν τε πίστιν ἀμίαντον ἀπὸ πάσης αἱρέσεως καὶ τὴν σφραγίδα ἄθραυστον καὶ τὸν χιτῶνα ἀμόλυντον, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὅτι πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα τῷ φοβερῷ Βασιλεῖ. Πάντες γὰρ οἱ πολιτογραφηθέντες ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἀπαιτηθήσονται κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἔτασθήσονται, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὅτι ὧ ἐδόθη πολὺ, ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ὧ μέρω μετρεῖ ἕκαστος, ἀντιμετρηθήσεται αὐτῷ. Πλὴν κἂν μέγας τις ἢ κἂν τε μικρός, ἐπ' ἴσης πάντες τὴν πίστιν ὡμολογήσαμεν καὶ τὴν ἀγίαν σφραγίδα ἐλάβομεν. Πάντες ὁμοίως τῷ Διαβόλῳ ἀπεταξάμεθα, ἐμφυσήσαντες αὐτόν, καὶ πάντες ὁμοίως τῷ Χριστῷ συνεταξάμεθα, προσκυνήσαντες 17 αὐτῷ, εἶγε ἄρα νενοήκατε τοῦ μυστηρίου τῆς κολυμβήθρας τὴν δύναμιν καὶ τοῦ 17 ἀλλοτρίου ἀποταγῆς. Καὶ γὰρ ἡ ἀποταγή, ἦν ἐπὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ποιεῖν ἀπαιτούμεθα, μικρὰ μὲν φαίνεται λεγομένη, νοουμένη δὲ καὶ πάνυ ἐστὶ μεγάλη· ἦν ὁ ἰσχύσας φυλάξαι, τρισμακάριος ἔσται· διὰ γὰρ ὀλίγων ῥημάτων πᾶν κακὸν ὀνομαζόμενον, ὃ μισεῖ ὁ Θεός, ἀποτασσόμεθα. Οὐχ ἐν ἡ δύο ἢ δέκα, ἀλλὰ πᾶν κακὸν ὀνομαζόμενον, ὃ μισεῖ ὁ Θεός, ἀποτασσόμεθα. Οἷόν τι λέγω· ἀποτάσσομαι, φησί, τῷ Σατανᾷ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ποίοις ἔργοις; Ἄκουσον! Πορνεία, μοιχεία, ἀκαθαρσία, ψεύδει, κλοπῇ, φθόνῳ, φαρμακείᾳ, μαντεία, ἐπαιδία, θυμῷ, ὀργῇ, βλασφημία, ἔχθρα, ἔριδι, ζήλῳ. Ἀποτάσσομαι μέθη, ἀργολογία, ὑπερηφανία, βλακεία. Ἀποτάσσομαι γελοιασμοῖς καὶ κιθαρισμοῖς, ἄσμασι δαιμονικοῖς, παιδοφθορίαις, ὀρνεοσκοπίαις, ἐπερωτήσεις πνευμάτων, πεταλογραφίαις. Ἀποτάσσομαι εἰδωλοθύτου, αἵματος, πνικτοῦ καὶ 18 θνησιμαίου. Καὶ τί πολλὰ λέγω; Οὐ γὰρ ἐστὶ καιρὸς πάντα ἐξειπεῖν. Ἀλλὰ παραδράμωμεν τὰ πολλὰ καὶ ἀπλῶς εἴπωμεν· ἀποτάσσομαι πᾶσι τοῖς ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις γινομένοις, καὶ ἐν πηγαῖς καὶ δένδροις καὶ ἐν τριόδοις καὶ βάμμασι καὶ ποτηρίοις καὶ ἑτέροις πολλοῖς ἀτόποις ἔργοις, ἅπερ αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν. Τούτοις πᾶσι καὶ τοῖς ὁμοίοις τούτων ἀποτασσόμεθα ἐν τῇ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἀποταγῇ, ἅπερ πάντες γινώσκουμεν, ὅτι ἔργα καὶ διδασκαλῖαι εἰσὶ τοῦ Διαβόλου. Ταῦτα πάντα ἐν σκότει ὄντες τὸ πρὶν, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου, ἐμάθομεν, πρὶν φθάσαι εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς· ὅτε ἤμεν πεπραμένοι ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας. Ὅτε δὲ ἐβουλήθη ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης, ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, καὶ ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἐξηγὸ 19 ρασεν ἡμᾶς τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, καὶ εὐδόκησεν ἀνακαινίσαι ἡμᾶς δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος. Ταῦτα οὖν πάντα ἀπηνρησάμεθα, καὶ ἀπεξεδυσάμεθα τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, ἐνεδυσάμεθα δὲ τὸν νέον Ἀδάμ. Ταῦτα οὖν ὁ ποιῶν τὰ προειρημένα πονηρὰ ἔργα μετὰ τὴν χάριν, τῆς χάριτος ἐξέπεσε, καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸν οὐδὲν ὠφελήσει, ἐπιμένοντα τῇ ἀμαρτίᾳ. Ἠκούσατε, φιλόχριστοι, πόσα πλήθη κακῶν ἀπετάξασθε δι' ὀλίγων ῥημάτων. Ταύτην οὖν τὴν ἀποταγὴν καὶ τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἀπαιτεῖται ἐν τῇ ὥρᾳ καὶ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἕκαστος παρ' ἡμῶν. Γέγραπται γάρ, ὅτι ἐκ τῶν λόγων σου δικαιοθήσῃ. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὸν δοῦλε. Φανερόν οὖν ἐστὶν ὅτι οἱ λόγοι ἡμῶν, ἢ κατακρίνουσιν ἢ δικαιοῦσιν ἡμᾶς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. Ποίω δὲ τρόπῳ ἐρωτῶνται; Ἐπερωτῶνται ποιμένες, ἡγουν ἐπίσκοποι, καὶ περὶ τῆς ἰδίας πολιτείας καὶ ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς αὐτῶν, καὶ ἀπαιτεῖται ἕκαστος τὰ λογικὰ πρόβατα, ἅπερ παρέλαβε παρὰ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ. Ἐὰν δὲ ἐξ ἀμελείας τοῦ ἐπισκόπου ἀπολείψῃ πρόβατον, τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐκ

τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται. Ὁμοίως 20 δὲ καὶ πρεσβύτεροι δώσουσι λόγον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν· ἅμα δὲ καὶ οἱ διάκονοι καὶ πᾶς δὲ πιστὸς ὑπὲρ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ παιδῶν καὶ παιδισκῶν δώσει λόγον, εἰ ἐξέθρεψεν αὐτοὺς ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου, καθὼς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος. Τότε ἐπερωτῶνται βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, πλούσιοι καὶ πένητες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, περὶ ὧν ἔπραξαν ἔργων. Γέγραπται γάρ, ὅτι πάντες παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίση ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε πονηρόν. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ γέγραπται, ὅτι οὐκ ἔστιν ὅστις ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου. Δεόμεθά σου, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς τὰ ὕστερα τούτων γινόμενα. Λαλήσω ἐν ὀδύνη τῆς καρδίας μου ὅτι οὐ δύνασθε ἀκοῦσαι τὰ τούτων ὕστερα γινόμενα· ἀλλὰ παυσώμεθα, φιλόχριστοι. Πάλιν οὖν εἶπον οἱ φιλόχριστοι· μὴ φοβερώτερα τῶν προειρημένων εἰσίν, ὧν παρὰ σοῦ ἠκούσαμεν; Ὁ διδάσκαλος πάλιν δακρυσάς εἶπεν· εἰπὼ μετὰ δακρῦων· οὐδὲ γάρ ἐστι 21 χωρὶς δακρῦων ἐκεῖνα διηγήσασθαι· διότι ἔσχατά εἰσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐντολὴν ἔχομεν παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, ταῦτα πιστοῖς ἀνθρώποις παρατίθεσθαι, ὑμεῖς δὲ πιστοὶ ἐστε, ταῦτα παρατίθημι ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς δὲ ἑτέροις διδάξατε. Εἶγε καὶ τὴν καρδίαν μου ἀλγῶ ἐπὶ τῇ διηγήσει ταύτῃ, ἀλλὰ συμπαθήσατέ μοι, ἀδελφοὶ εὐλογημένοι. Τότε γάρ, φιλόχριστοι, μετὰ τὸ ἐρευνηθῆναι καὶ πάντων τὰ ἔργα δημοσιευθῆναι ἐπὶ Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, καὶ πάντες οἱ ἐχθροὶ τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ καταργηθῇ πᾶσα ἐξουσία καὶ δύναμις, καὶ καμφθῇ τῷ Θεῷ πᾶν γόνυ, καθὼς γέγραπται, τότε ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· οἱ γὰρ ἔχοντες τὰ καλὰ ἔργα καὶ τοὺς καλοὺς καρποὺς χωρίζονται ἀπὸ τῶν ἀκάρπων καὶ ἀμαρτωλῶν· οἱ καὶ ἐκλάμπουσιν, ὡς ὁ ἥλιος. Οὗτοί εἰσιν οἱ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου φυλάξαντες· οἱ ἐλεήμονες, οἱ φιλόπτωχοι καὶ φιλόρφανοι, οἱ ξενοδοχοῦντες, οἱ τοὺς γυμνοὺς περιβάλλοντες, οἱ τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκεπτόμενοι, οἱ τῶν καταπονουμένων ἀντιλήπτορες, οἱ τῶν κειμένων ἐπισκέπται, οἱ πενήσαντες νῦν, καθὼς 22 εἶπεν ὁ Κύριος, οἱ πτωχεύσαντες νῦν διὰ τὸν ἐν οὐρανοῖς κείμενον πλοῦτον, οἱ τὰ παραπτώματα τῶν ἀδελφῶν ἀφιέντες, οἱ τὴν σφραγίδα τῆς πίστεως φυλάξαντες ἄθραυστον καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ πάσης αἰρέσεως· τούτους στήσει ἐκ δεξιῶν. Τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων· οὗτοί εἰσιν οἱ ἄκαρποι, οἱ τὸν Ποιμένα τὸν καλὸν παροξύναντες, οἱ μὴ προσέχοντες ταῖς φωναῖς τοῦ Ἀρχιποίμενος, οἱ σοβαροί, οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς μετανοίας, ὡσπερ ἔριφοι, παίζοντες καὶ τρυφῶντες· οἵτινες ἐδαπάνησαν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ ἀσπλαγχνίᾳ τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῶν, ὡσπερ ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ὁ μηδέποτε ἐλεήσας τὸν πτωχὸν Λάζαρον· διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἐξ εὐωνύμων παραστάσεως κατεκρίθησαν, ὡς ἀνελεήμονες καὶ ἀσπλαγχοὶ καὶ μὴ ἔχοντες μετανοίας καρπούς, οὐδὲ ἔλαιον ἐν ταῖς λαμπάσιν αὐτῶν. Οἱ δὲ τὸ ἔλαιον ἐκ τῶν πενήτων ἀγοράσαντες καὶ πλήσαντες τὰ ἀγγεῖα αὐτῶν, ἐκ δεξιῶν παρίστανται ἔνδοξοι καὶ ἰλαροί, φαιδρὰς κατέχοντες τὰς λαμπάδας, καὶ ἀκούουσι τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ εὐσπλάγχνου φωνῆς· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Οἱ δὲ ἐξ 23 εὐωνύμων τῆς ὀδυνηρᾶς ἐκείνης καὶ σκυθρωπῆς ἀκούσουσιν ἀποφάσεως· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ὡς οὐκ ἠλεήσατε, οὕτως οὐδὲ νῦν ἐλεηθήσεσθε· ὡς οὐκ ἠκούσατέ μου τῆς φωνῆς, οὕτως οὐδὲ ἐγὼ νῦν εἰσακούσομαι τῶν ὑμετέρων ὀδυρμῶν. Ἐμοὶ γάρ οὐ διηκονήσατε· οὐδὲ πεινῶντα ἐθρέψατε, οὐδὲ διψῶντα ἐποτίσατε, οὐδὲ ἐξενοδοχήσατε, οὐδὲ ἐνεδύσατε γυμνητεύοντα, οὐδὲ ἀσθενοῦντά με ἐπεσκεψάσθε, οὐδὲ ἐν φυλακῇ ὄντος μου ἦλθετε πρὸς με. Ἄλλου ἐργάται κυρίου ἐγένεσθε καὶ ὑπουργοί, τουτέστι τοῦ Διαβόλου. Διὰ τοῦτο ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται τῆς ἀδικίας. Τότε ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς

κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. Εἰς μίαν δὲ κόλασιν ἀπέρχονται πάντες, ἢ διάφοροί εἰσι κολάσεις; Διάφοροι τῶν κολάσεων τόποι εἰσίν, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἠκούσαμεν. Ἔστιν οὖν σκότος ἐξώτερον· δηλονότι καὶ ἄλλο ἐσώτερον. Γέεννα τοῦ πυρὸς τόπος ἄλλος· βρυγγὸς ὀδόντων τόπος ἴδιος· σκώληξ ἀκοίμητος ἐν ἑτέρῳ τόπῳ 24 ἐστίν· ἡ λίμνη τοῦ πυρὸς τόπος ἕτερος· ὁ τάρταρος τόπος ἴδιος· τὸ ἄσβεστον πῦρ ἴδια χώρα· καταχθόνια καὶ ἀπώλεια ἐν ἰδίῳ τόποις· κατώτατα γῆς ἄλλος τόπος· ἄδης ἔνθα ἀποστρέφονται οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πυθμὴν ἄδου τόπος χαλεπώτερος. Ἐν ταύταις ταῖς κολάσεσι καταμερίζονται οἱ ἔλεεινοί, ἕκαστος πρὸς ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, εἴτε σφοδρότερον εἴτε μαλακώτερον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· τοιοῦτο δὲ ἐστὶ καὶ τὸ δαρῆσεται πολλὰς καὶ ὀλίγας. Ὡσπερ δὲ ὧδέ εἰσι διαφοραὶ κολάσεων, οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Οἱ δὲ ἔχοντες κατ' ἀλλήλων ἔχθραν, ἐὰν συμβῆ τούτοις οὕτως ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, ἀπαραίτητον κρίμα εὐρήσουσιν ἐν ὥρᾳ κρίσεως, καὶ ὡς μεμισημένοι εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος ἀποπέμπονται καὶ πῦρ ἀτελευτήτων, ὡς καταφρονήσαντες τῆς εὐκόλου τοῦ Κυρίου ἐντολῆς, τῆς λεγούσης· ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καὶ συγχωρεῖτε ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ. Πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτήσας οὐκ ὀφείλει ἀμερίμνως διάγειν, οὐδὲ πάλιν ἀπογι 25 νώσκειν· διότι παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Θεὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Οὐχὶ τῶν ἀμεριμνούντων, οὐδὲ τῶν ἀνακειμένων καὶ ῥεγχόντων, οὐδὲ τῶν τρυφόντων καὶ γελώντων, ἀλλὰ τῶν πενθούντων καὶ μετανοούντων καὶ βιώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, οἱ καὶ παρακληθήσονται ὑπὸ τοῦ Παρακλήτου. Ὁ δὲ ἁμαρτήσας καὶ ἐπιλαθόμενος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐκδημῶν τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦτον ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπιπεσεῖται ἐκείνῃ, ἣν Μανασσῆς ἐμήνυσεν, εἰπὼν· ὅτι ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς ἀπειλῆς σου. Οὐαὶ τῷ φιλοπόρνῳ. Οὐαὶ τῷ μεθύσῳ. Οὐαὶ τοῖς μετὰ τυμπάνων καὶ αὐλῶν τὸν οἶνον πίνουσι, τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσιν, οὐδὲ τῶν λόγων αὐτοῦ μνημονεύουσιν. Οὐαὶ τοῖς ἐνουβρίζουσι τὰς θείας Γραφάς. Οὐαὶ τοῖς ἀπολύουσι τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς εἰς μετεωρισμοὺς καὶ γελοῖα· ζητήσουσι γὰρ τὸν καιρὸν, καὶ οὐ μὴ εὔρωσιν, ὃν κακῶς ἐδαπάνησαν. Οὐαὶ τοῖς ἐν πνεύμασιν ἐπερωτῶσι πλάνοις, καὶ πρὸς μάντις ἀπερχομένοις, 26 καὶ προσέχουσι διδασκαλίαις δαιμονίων, ὅτι σὺν αὐτοῖς κατακριθήσονται ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Οὐαὶ τοῖς γράφουσιν ἀδικίαν. Οὐαὶ τοῖς τὰ περίεργα ποιοῦσι, γοητείας καὶ μαντείας καὶ παιδοφθορίας καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Οὐαὶ τοῖς ἀποστεροῦσι μισθὸν μισθωτοῦ, ὅτι ὁ ἀποστερῶν μισθὸν ὡς ὁ ἐκχέων αἷμα. Οὐαὶ τοῖς ἀδίκως δικάζουσι· τοῖς δικαιοῦσι τὸν ἀσεβῆ καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴρουσιν. Οὐαὶ τοῖς μιαίνουσι τὴν ἁγίαν πίστιν ἐν αἰρέσεσιν, ἢ τοῖς αἰρετικοῖς συγκαταβαίνουσιν. Οὐαὶ τοῖς τὸ ἀνάτατον πάθος νοσοῦσι, τουτέστι τὸν φθόνον καὶ τὴν βασκανίαν. Καὶ τί πολλὰ λέγω καὶ οὐ κόπτω ταχέως τὸν λόγον; Οὐαὶ πᾶσι τοῖς ἐξ ἀριστερῶν λαχοῦσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ, ὅτι σκοτισθήσονται καὶ πικρὰ δακρύσουσιν, ὅτε ἀκούσωσι τῆς ὀδυνηρᾶς ἐκείνης ἀποφάσεως, τὸ πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἀκούσουσι τῆς λυπηρᾶς ἐκείνης ἀποφάσεως, τὸ ἀποστραφήσονται οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄδην. Ἄλλοι ἀκούσουσι τὸ ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται 27 τῆς ἀδικίας. Ἄλλοι ἀκούσουσι, δηλονότι οἱ φθονεροί, τὸ ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπαγε. Καὶ ποῦ ἄρα; Δηλονότι ὅπου οἱ ἀκούσαντες τὸ πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ. Ἔτεροι ἀκούσουσι τὸ δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἐξενέγκατε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἄλλοι, ὡς τὰ ζιζάνια, δεσμευθήσονται εἰς τὸ κατακαῦσαι ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρὸς. Ὡσπερ δὲ πολλοὶ τρόποι τῆς σωτηρίας εἰσίν, οὕτω καὶ πολλὰ μοναὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὡσπερ εἰσὶ πολλοὶ τρόποι τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν ἁμαρτημάτων, οὕτω καὶ πολλοὶ τρόποι τῶν κολάσεων. Ὅσοι

ἔχετε δάκρυα καὶ κατάνυξιν, κλαύσατε μετ' ἐμοῦ· ἐγὼ γάρ, ἀδελφοί μου εὐλογημένοι, ἐμνήσθην τοῦ ἔλεεινοῦ ἐκείνου χωρισμοῦ καὶ οὐ δύναμαι φέρειν· ἐν τῇ ὥρᾳ γὰρ ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ διαχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὸν ἔλεεινὸν χωρισμόν, καὶ ἀποδημοῦσιν ἕκαστος ἀποδημίαν ἐπιστροφὴν μὴ ἔχουσαν. Τίς οὕτω λιθοκάρδιος, ὃς οὐ μὴ κλαύσῃ ἀπεντεῦθεν τὴν ὥραν ἐκείνην, ὅταν διαχωρίζονται ἐπίσκοποι ἀπὸ συνεπισκόπων, πρεσβύτεροι ἀπὸ συμπρεσβυτέρων, διάκονοι ἀπὸ συνδιακόνων, καὶ ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνώσται ἀπὸ τῶν 28 ἐταίρων αὐτῶν; Τότε διαχωρισθήσονται οἱ ποτὲ βασιλεῖς καὶ κλαύσουσι καὶ ἐλαθήσονται ὡς ἀνδράποδα. Τότε στενάξουσιν ἄρχοντες καὶ πλούσιοι ἄσπλαγχοι, καὶ ἀποβλέψουσι πανταχόθεν στενοχωρούμενοι, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος. Οὔτε ὁ πλοῦτος φαίνεται, οὔτε οἱ κόλακες παρίστανται, οὔτε εὐρήσουσιν ἔλεος, οὐδὲ γὰρ ἠλέησαν, οὔτε προέπεμψαν, ἵνα εὕρωσι, καθὼς καὶ ὁ Προφήτης λέγει περὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ὑπνώσαν ὑπνον αὐτῶν καὶ οὐχ εὔρον οὐδέν. Τότε διαχωρίζονται γονεῖς ἀπὸ τέκνων καὶ φίλοι ἀπὸ φίλων. Τότε ἀποχωρίζονται ὀδυνηρῶς συζυγίαί, αἱ οὐκ ἐφύλαξαν τὴν κοίτην αὐτῶν ἀμίαντον. Τότε διαχωρίζονται οἱ τῷ σώματι μὲν παρθένοι, τῷ δὲ τρόπῳ ἄσπλαγχοι καὶ ἀπηνεῖς· ἢ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ πράξαντι ἔλεος. Ἄλλα παρεάσω τὰ πολλὰ εἰπεῖν, ὅτι συνέχει με φόβος καὶ τρόμος ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ. Καὶ ἵνα συντόμως εἶπω· τότε λοιπὸν ἀπελεύνονται ἐκ τοῦ βήματος καὶ ἀπάγονται ὑπὸ Ἀγγέλων αὐστηρῶν, ὠθούμενοι καὶ τυπτόμενοι καὶ τοὺς ὀδόντας τρίζοντες, καὶ πυκνότερον ἐπιστρεφόμενοι ἰδεῖν τοὺς δικαίους καὶ τὴν χαρὰν, ὅθεν ἐχωρὶ 29 σθησαν. Καὶ βλέπουσι τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἀνεκλάλητον· βλέπουσι τὰ κάλλη τοῦ παραδείσου· βλέπουσι τοὺς γνωρίμους ἐν τῇ χαρᾷ ἐκείνῃ· βλέπουσι τὰς μεγάλας ἐκεῖνας δωρεάς, ἃς λαμβάνουσι παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης οἱ καλῶς ἀγωνισάμενοι. Εἶτα κατὰ μικρὸν ἀποσχοινιζόμενοι καὶ ἀπορφανιζόμενοι πάντων τῶν δικαίων καὶ φίλων καὶ γνωρίμων, λοιπὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀποκρύπτονται, μηκέτι δυνάμενοι θεωρεῖν τὴν χαρὰν καὶ τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἀληθινόν. Καὶ λοιπὸν προσεγγίζουσιν ἐπὶ τὰς προειρημένας κολάσεις, τοῦ διασπαρῆναι καὶ τοῦ διασκορπισθῆναι ἐν αὐταῖς. Τότε θεωροῦντες τὴν παντελεῖα αὐτῶν ἐγκατάλειψιν, καὶ ὅτι πᾶσα ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀπώλετο, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος ἢ παρακαλέσαι ὑπὲρ αὐτῶν, δικαία γὰρ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπὸν ἐν πικροτάτοις δάκρυσιν ὀλολύζοντες, λέγουσιν· ὦ, πόσον καιρὸν ἀπωλέσαμεν ἐν ἀμελείᾳ! Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἐλάλει διὰ τῶν Γραφῶν, καὶ οὐ προσείχομεν· ὥδε ἡμεῖς βοῶμεν, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀποστρέφει ἀφ' ἡμῶν. Τί ὠφέλησαν ἡμῖν τὰ πέρατα τοῦ κόσμου; Ποῦ ὁ πατήρ, ὁ γεννήσας; Ποῦ μήτηρ, ἢ τεκοῦσα; Ποῦ ἀδελφοί; Ποῦ τὰ τέκνα; Ποῦ οἱ φίλοι; Ποῦ ὁ πλοῦτος; Ποῦ τὰ ὑπάρχοντα; Ποῦ οἱ θόρυβοι; Ποῦ τὰ ἄριστα; 30 Ποῦ ὁ πολὺς καὶ ἄκαρπος δρόμος; Ποῦ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται; Πῶς ἐκ πάντων τούτων οὐδεὶς ἡμᾶς σώσει δύναται, οὔτε δὲ ἑαυτοῖς δυνάμεθα βοηθῆσαι, ἀλλὰ παντελῶς ἐγκατελείφθημεν καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν Ἁγίων, καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων χωριζόμεθα; Τί ποιήσωμεν; Ὅτι οὐκέτι καιρὸς μετανοίας· οὐκέτι ἰσχύει παράκλησις· οὐκέτι τῶν δακρύων ὄφελος· οὐκέτι φαίνονται οἱ τὸ ἔλαιον πωλοῦντες πτωχοὶ καὶ πένητες· ἐλύθη γὰρ ἡ πανήγυρις. Ὅτε εἶχομεν καιρὸν καὶ δύναμιν, καὶ οἱ πωλοῦντες μετὰ δακρύων ἔκραζον, ἀγοράσατε, τὰ ὧτα ἡμῶν κλείσαντες οὐκ ἠκούσαμεν, οὐδὲ ἠγοράσαμεν. Νῦν οὖν ἡμεῖς ζητοῦμεν, καὶ οὐχ εὐρίσκομεν. Οὐκέτι ἀνάρρυσις ἡμῶν τῶν ἔλεεινῶν· οὐκέτι ἐλέους τυγχάνομεν· οὐδὲ γὰρ ἐσμεν ἄξιοι. Δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ. Οὐκέτι ὀψόμεθα τὰ τάγματα τῶν Ἁγίων· οὐκέτι θεασόμεθα τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ἀπορφανίσθημεν ἀπὸ πάντων. Καὶ λοιπὸν τί εἶπωμεν; Σώζεσθε, πάντες οἱ δίκαιοι. Σώζεσθε, Ἀπόστολοι καὶ Προφῆται καὶ Μάρτυρες. Σώζου, ὁ χορὸς τῶν πατριαρχῶν. Σώζου, τὸ τάγμα τῶν μοναζόντων. Σώζου, τίμιε καὶ ζωοποιεῖ Σταυρέ. Σώζου, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Σώζου, ἡ ἄνω Ἰερουσαλήμ, ἡ 31 μήτηρ τῶν πρωτοτόκων. Σώζου, ὁ παράδεισος τῆς

τρυφῆς. Σώζου καὶ σύ, Δέσποινα Θεοτόκε, ἡ μήτηρ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Σώζεσθε, πατέρες καὶ μητέρες, υἱοὶ καὶ θυγατέρες· οὐκέτι ὀψόμεθά τινα ἐξ ὑμῶν. Καὶ λοιπὸν ἀπέρχονται ἕκαστος εἰς ὃν ἠτοίμασεν ἑαυτῷ τόπον τῆς βασάνου διὰ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ ἔργων, ὅπου ὁ σκόληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. Ἴδού, ἠκούσατε, ἀδελφοί μου φιλόχριστοι. Ἴδού, τὴν παράκλησιν ὑμῶν ἐποίησα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὑμῶν ἐπλήρωσα. Ἴδού, ἔγνωτε τί ἑαυτοῖς εὐτρεπίζομεν. Ἴδού, ἠκούσατε τί κερδαίνουσιν οἱ ἀμελοῦντες καὶ ῥαθυμοῦντες καὶ μὴ μετανοοῦντες. Ἦκούσατε πῶς χλευάζονται οἱ χλευάζοντες τὰς τοῦ Κυρίου ἐντολάς. Ἦκούσατε πῶς ἀπατᾷ καὶ πλανᾷ τοὺς πολλοὺς ὁ ψυχοφθόρος οὗτος βίος. Ἔγνωτε πῶς ἐμπαίζονται οἱ ἐμπαϊκταὶ τῶν θείων Γραφῶν. Μηδεὶς πλανηθῆ, ἀδελφοί μου εὐλογημένοι. Μὴ τις ἀπιστήσῃ, ὅτι λόγοι εἰσὶ μόνον ψιλοὶ περὶ τῆς κρίσεως λεγόμενοι. Ἀλλὰ ἀκριβῶς καὶ ἀσφαλῶς πάντες πιστεύσωμεν τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἐστὶν ἀνάστασις νεκρῶν καὶ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις τῶν τε καλῶν καὶ τῶν φαύλων, κατὰ τὰς θείας Γραφάς. Καὶ πάντα παριδόντες τὰ πρόσκαιρα, περιφρονήσαντες αὐτῶν φροντίσωμεν τὰ τῆς ἀπολογίας καὶ παραστάσεως τοῦ 32 φοβεροῦ βήματος, καὶ τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας καὶ φοβερᾶς ὥρας. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ὥρα ἡ πολυστένακτος, ἡ πολυῶδυνος, ἡ πολυθλιπτος, ἡ δοκιμάζουσα ὅλον τὸν βίον. Περὶ ταύτης τῆς φρικτῆς ἡμέρας καὶ ὥρας οἱ ἅγιοι Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι προεῖπον. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ἡ θεία Γραφή, ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ παντὶ τόπῳ βοᾷ καὶ διαμαρτύρεται πᾶσι, καὶ παρακαλεῖ, λέγουσα· βλέπετε, γρηγορεῖτε, προσέχετε, νήφετε, προσεύχεσθε, ἐλεεῖτε, γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ὥραν, ἐν ἧ ὁ Κύριος ἔρχεται. Πάντες οὖν, ὡς εἶπον, οἱ θεοφόροι, μετὰ πόνων καὶ δακρῶν κράζουσι, προμηνύοντες τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὴν ἀνάγκην. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας ἔλεγεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· ἰδού, Κύριος ἔρχεται καταφθεῖραι πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Προφήτης λέγει· ἰδού, Κύριος ἔρχεται, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἔργον ἐκάστου ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἄλλος Προφήτης βοᾷ, λέγων· ἰδού, Κύριος ἔρχεται, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ, ἢ τίς στήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ; Ἄλλος δὲ Προφήτης 33 ἀνακράζει, λέγων· Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐφοβήθην, καὶ εἰσῆλθε τρόμος εἰς τὰ ὀστέα μου. Ἄλλος Προφήτης βοᾷ ἐκ προσώπου Κυρίου, λέγων· ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας ὁ θεόφατος Δαυὶδ ἔλεγεν· ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλῳ αὐτοῦ καταγιγῆσθαι σφόδρα. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας βοᾷ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος· ἐν ἡμέρᾳ, ἧ κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου. Καὶ πάλιν λέγει· βλέπετε πῶς περιπατεῖτε· φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Βοᾷ δὲ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων, περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, λέγων· ἡ ἡμέρα Κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται, δι' ἣν οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. Καὶ τί λέγω περὶ Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων; Αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Κύριος περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης προεμαρτύρατο, λέγων· βλέπετε 34 πετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῆ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται· καὶ ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης τῆς ἀπαγωγῆς εἰς τὴν ζωὴν. Δι' αὐτῆς, ἀδελφοί μου, βαδίσωμεν τῆς ὁδοῦ, ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσωμεν· ὁ γὰρ ταύτην βαδίζων, δηλὸν ὅτι τὴν ζωὴν κληρονομήσει τὴν αἰώνιον. Αὕτη γὰρ ἡ ὁδὸς ἐστὶν ἡ ζωὴ. Εἰ γὰρ καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν, ἀλλ' ἡμεῖς, ἀγαπητοί, μὴ ἀποτύχωμεν αὐτῆς. Μηδεὶς ἐξ ὑμῶν ἕξω αὐτῆς βαδίσῃ, ἵνα μὴ εἰς ἀπώλειαν ἀπέλθῃ,

καθώς και ὁ Προφήτης λέγει· μήποτε ὀργισθῆ Κύριος, καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. Ἄκουσωμεν τοῦ Δεσπότου λέγοντος· ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ἐγὼ εἶμι ἡ ζωὴ. Ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἔάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται. Ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδός· ὁ ἐμοὶ ἀκολουθῶν οὐ μὴ προσκόψῃ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. 35 Ταύτην οὖν τὴν μακαρίαν ὁδὸν βαδίσωμεν, ἣν ἐβάδισαν πάντες οἱ ποθήσαντες τὸν Χριστόν. Ταύτης τὰ βαδίσματα θλιβερά, ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις μακαρία. Ταύτης τὰ βαδίσματα σκυθρωπά, ἀλλ' ἡ ἀνταπόδοσις χαρά. Ταύτης τὰ βαδίσματα στενά, ἀλλὰ τὸ κατάλυμα εὐρύχωρον. Ταύτης τὰ βαδίσματα μετάνοια, νηστεία, προσευχή, ἀγρυπνία, ταπεινοφροσύνη, πτωχεία πνευματική, περιφρόνησις σαρκός, ἐπιμέλεια ψυχῆς, χαμοκοιτία, ἀλουσία, ξηροφαγία, πείνα, δίψα, γυμνότης, ἐλεημοσύνη, δάκρυα, πένθος, στεναγμός, γονυκλισίαι, ἀτιμίαι, διωγμοί, ἀρπαγαί, κολαφισμοί, κόποι διὰ τῶν χειρῶν, κίνδυνοι, ἐπιβουλαί, τὸ λοιδορεῖσθαι καὶ ὑπομένειν, τὸ μισεῖσθαι καὶ μὴ μισεῖν, τὸ κακὰ πάσχειν καὶ καλὰ ἀποδιδόναι, τὸ ἀφιέναι τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφειλήματα, τὸ τιθέναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων, τέλος δέ, τὸ ἐκχεῦσαι τὸ αἷμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ὁ καιρὸς ἀπαιτῆ. Ταύτης τῆς στενῆς πύλης καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ τὰ βαδίσματα εἴ τις ἔχει, μακαρίαν λήψεται τὴν ἀνταπόδοσιν τὴν τῶν οὐρανῶν, ἧς οὐκ ἔστι τέλος ποτέ. 36 Πλατεῖα δὲ ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ταύτης τὰ βαδίσματά εἰσι πρὸς μὲν τὸ παρὸν χαροποιά, ἀλλ' ἐκεῖθεν λυπηρά. Ἐνθεν γλυκέα, ἐκεῖθεν δὲ πικρότερα χολῆς. Ἐνθεν ἔλαφρά, ἐκεῖθεν δὲ βαρέα καὶ ἐπώδυνα. Ὡς φαίνονται ὡς μηδαμινὰ καὶ οὐδὲν ὄντα, ἐκεῖ δὲ ὡσπερ θῆρες ἄγριοι κυκλοῦσι τοὺς ἐπιτελοῦντας καὶ μὴ μετανοοῦντας, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Προφήτου· φησὶ γάρ· ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με· τουτέστιν ἡ πονηρία τοῦ βίου τούτου, ἡγουν τῆς πλατείας ὁδοῦ τὰ βαδίσματα, ἅπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐν μέρει ἀπηρίθμησε, λέγων· ἄτινά ἐστι πορνεία, μοιχεία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, ἔρις, ζῆλος, θυμός, διχοστασία, φθόνοι, φόνοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Τῆς πλατείας ὁδοῦ εἰσι τὰ βαδίσματα ὡσαύτως δὲ καὶ γελοῖα, κραυγαί, τρυφαί, κιθάραι, αὐλοί, χορεύματα, λουτρά, μαλακὰ ἐνδύματα, ἄριστα πολυτελεῖ, κρότοι χειρῶν καὶ θόρυβοι, ὕπνοι ἀμέριμνοι, στρωμαὶ ἀπαλαὶ καὶ κλῖναι διάφοροι, ἀδηφαγία, μισαδελφία, τὸ δὲ πάντων χεῖρον, ἀμετανόησις καὶ τὸ μηδέποτε μνημονεῦειν τῆς ἐξόδου τῆς ἐκ τοῦ βίου. 37 Ταῦτά εἰσι τὰ βαδίσματα τῆς χαλεπῆς ἐκείνης ὁδοῦ, ἣν πολλοὶ εἰσιν οἱ ὀδεύοντες, διὸ καὶ τὸ κατάλυμα ἐπιτήδειον εὐρήσουσιν. Ἄντι τῆς τρυφῆς τὴν πείναν, ἀντι τῆς μέθης τὴν δίψαν, ἀντι τῆς ἀναπαύσεως τὴν ὀδύνην, ἀντι τοῦ γέλωτος τὸν ὀδυρμόν, ἀντι τῆς κιθάρας τὸν κλαυθμόν, ἀντι τῆς πολυσαρκίας τὸν σκώληκα, ἀντι τῆς ἀμεριμνίας τὴν οἰκονομίαν, ἀντι τῶν χορευμάτων τὸ εἶναι μετὰ τῶν δαιμόνων, ἀντι τῶν περιεργιῶν καὶ γοητειῶν καὶ λοιπῶν ἐπιτηδευμάτων πονηρῶν τὸ ἐξώτερον σκότος, τὴν γέενναν πυρὸς καὶ τὰ τούτων ὅμοια, ἅπερ εἰσὶν αἱ νομαὶ τοῦ θανάτου, ἔνθα ποιμαίνει τὰ ἴδια πρόβατα καὶ τοὺς ἰδίους μαθητὰς καὶ φίλους, τοὺς βαδίζοντας τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Προφήτου· φησὶ γάρ· ὡς πρόβατα ἐν ἄδη ἔθετο· θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς. Ἡμεῖς δέ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐκκλίνοντες ἐκ τῆς χαλεπῆς ἐκείνης ὁδοῦ, ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ εὐρήσουσι. Καὶ πολλὰ ἕτερα ὁ Κύριος καὶ πάντες οἱ θεοφόροι ὅμοια τούτοις βοῶσι. Ταύτην τὴν ἡμέραν κατὰ νοῦν λαβόντες οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, οὐκ ἠλέησαν 38 τὰ ἑαυτῶν σώματα, ἀλλὰ πᾶν εἶδος κολαστηρίων ὑπέμειναν, χαίροντες τῇ ἐλπίδι τῶν στεφάνων. Ἄλλοι ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσιν, ἐν νηστείᾳ καὶ παρθενίᾳ ἠγωνίσαντο, καὶ νῦν ἀγωνίζονται, οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, τὸ ἀσθενέστερον μέρος, καὶ τὴν στενὴν πύλην καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν βαδίσασαι ἤρπασαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τίς οὖν ὑπομενεῖ τὴν αἰσχύνην ἐκείνην, ὅτε γυναῖκες στεφανωθήσονται

ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ πολλοὶ ἄνδρες κατασχύνονται; Οὐκ ἔστι γὰρ ἐκεῖ ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀλλ' ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Οὐ μόνον δὲ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ ὄρεσι τοῦτο γέγονεν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰ πλήθη τῶν σωζομένων ἐξέλαμψαν, σπουδαίως ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότητος φυλάξαντες· ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ τὰ λοιπὰ τάγματα τῆς Ἐκκλησίας· βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντες, ἀρχαὶ τε καὶ ἐξουσίαι. Οὐ γὰρ ὁ Δεσπότης Θεὸς διαφορὰς ἐποίησεν, ἢ προετίμησε τόπον τοῦ τόπου, ἀλλ' οὕτως ἔφη· ὅπου ἔαν ὦσιν εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα συνηγμένοι, τουτέστι καὶ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν σπηλαίοις ἢ ἐν 39 πόλεσιν ἢ ἐν κώμαις ἢ ἐν νήσοις ἢ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας μου, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐγὼ ποιμανῶ αὐτοὺς εἰς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν δικαστήριον καὶ τὸν ἀκολάκευτον Δικαστὴν ἐννοῶν ὁ μακάριος Δαυΐδ, καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχε, καὶ παρεκάλει τὸν Θεόν, λέγων· Κύριε, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, μηδὲ θελήσῃς εἰπεῖν δίκην μετ' ἐμοῦ, φιλάνθρωπε. Πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀπορῶν, διὰ τοῦτο δυσωπῶ τὴν σὴν ἀγαθότητα, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου· ἔαν γὰρ τοῦτο βουληθῆς ποιῆσαι, οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ὅρατε, ἀδελφοί, τὸν μακάριον Δαυΐδ φοβούμενον τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὥραν, παρακαλοῦντά τε καὶ πρὸς ἀπολογία ἐντρέπιζόμενον. Δεῦτε οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοὶ φιλόχριστοι, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, πρὶν λυθῆναι τὴν πανήγυριν, πρὶν ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξῃ καὶ εὕρῃ ἡμᾶς ἀνετοίμους. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, ἐν μετανοίᾳ, ἐν προσευχαίς, ἐν νηστείαις, ἐν δάκρυσιν, ἐν ξενοδοχίαις. Προφθάσωμεν, πρὶν 40 αὐτὸν ἐμφανῶς ἦξειν καὶ εὕρειν ἡμᾶς ἀνετοίμους. Μὴ παυσώμεθα μετανοεῖν καὶ παρακαλεῖν ἐμπόνως, καὶ ἐτοιμάζεσθαι εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀπάντησιν, πάντες ὁμοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πλούσιοι καὶ πένητες, δούλοι καὶ ἐλεύθεροι, πρεσβῦται καὶ νέοι. Ὅρατε μὴ τις εἴπῃ ὅτι πολλὰ ἡμαρτον καὶ οὐκ ἔχω ἄφεσιν. Ὁ λέγων τοῦτο, οὐκ οἶδεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔστι τῶν μετανοούντων· ὁ διὰ τοὺς κακῶς ἔχοντας παραγενόμενος· ὁ εἰπὼν ὅτι χαρὰ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι· ὁ εἰπὼν ὅτι οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Αὕτη δὲ ἔστιν ἡ ἀληθὴς μετάνοια, τὸ ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ μισῆσαι αὐτήν, κατὰ τὸν λέγοντα, ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην, καὶ τὸ ὦμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματά σου. Καὶ τότε ὁ Θεὸς μετὰ χαρᾶς δέχεται τὸν προσερχόμενον αὐτῷ. Βλέπετε δὲ μὴ τις εἴπῃ τολμήσας ὅτι οὐχ ἡμαρτον. Ὁ λέγων τοῦτο τυφλὸς ἐστὶ, μυωπάζων καὶ ἑαυτὸν φρεναπατᾶ, καὶ οὐκ οἶδε πῶς κλέπτει αὐτὸν ὁ 41 Σατανᾶς καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τῆς ἀφῆς καὶ διὰ τῶν λογισμῶν. Τίς γὰρ καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καθαρὰς; Διότι οὐδεὶς ἀναμάρτητος· οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου· οὐδεὶς ἀνυπεύθυνος παντελῶς ἐν ἀνθρώποις, εἰ μὴ μόνος ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας, πλούσιος ὢν. Αὐτὸς μόνος ἀναμάρτητος, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, ὁ μὴ βουλούμενος τὸν θάνατον τῶν ἀμαρτωλῶν, ὁ φιλάνθρωπος, ὁ πολυεύσπλαγχνος, ὁ ἐλεήμων, ὁ ἀγαθός, ὁ φιλόψυχος, ὁ παντοδύναμος, ὁ σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, ὁ πατὴρ τῶν ὄρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν, ὁ τῶν μετανοούντων Θεός, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων λιμὴν, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς, ὁ πάντας πρὸς μετάνοιαν καλῶν καὶ μηδένα ἀποστρεφόμενος τῶν μετανοούντων. Πρὸς τοῦτον καταφύγωμεν καὶ ἡμεῖς· πάντες γὰρ ὅσοι κατέφυγον ἀμαρτωλοὶ πρὸς αὐτὸν σωτηρίας ἔτυχον. Καὶ ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοί μου, μὴ ἀπο 42 γνῶμεν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Ἡμάρτομεν; Μετανοήσωμεν. Μυριάκις ἡμάρτομεν;

Μυριάκις μετανοήσωμεν. Ἐπὶ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ χαίρει ὁ Θεός, ἑξαιρέτως δὲ ἐπὶ μετανοοῦσῃ ψυχῇ. Ἐπὶ ταύτῃ γὰρ ὄλος ἐπικάμπτεται, καὶ ἰδίαις χερσὶν ὑποδέχεται, καὶ προσκαλεῖται, λέγων· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες, ὅτι τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἀναπαύσω ὑμᾶς εἰς τὴν ἄνω πόλιν, ἔνθα πάντες οἱ ἅγιοί μου ἐν μεγάλῃ χαρᾷ ἀναπαύονται. Δεῦτε εἰς ἐκείνην τὴν χαρὰν τὴν ἀνεκκλάλητον, τὴν ἀνεΐκαστον, τὴν ἀνεκδιήγητον· εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, <εἰς> ἃ ἐπιθυμοῦσιν Ἄγγελοι παρακύψαι· ὅπου οἱ χοροὶ καὶ τὰ τάγματα τῶν δικαίων. Ἐκεῖ ὁ κόλπος τοῦ Ἀβραάμ ὑποδέχεται τοὺς ὑπομένοντας τὰς θλίψεις, καθὼς καὶ τὸν ποτε πτωχὸν Λάζαρον. Ἐκεῖ ἀνοίγονται οἱ θησαυροὶ τῶν αἰωνίων μου ἀγαθῶν, ἔνθα ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ τῶν πρωτοτόκων· ἐκεῖ ἐστὶν ἡ μακαρία γῆ τῶν πραέων. Δεῦτε πρὸς με πάντες, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς ἐκεῖ, ὅπου πάντα ἡρεμα καὶ ἀστασίαστα, ὅπου τὰ φωτεινὰ καὶ θεάρεστα, 43 ὅπου οὐδεὶς ὁ ἀδικῶν οὐδὲ τυραννούμενος, ὅπου οὐκ ἔνι ἁμαρτία οὐδὲ μελάνωσις· ἔνθα φῶς τὸ ἀπρόσιτον καὶ χαρὰ ἀνεκκλάλητος. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες. Πενθήσατε, μετανοήσατε, ἐπιστρέψατε πρὸς με, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς ἔνθα οὐκέτι πόνος, οὐδὲ δάκρυον, οὐδὲ φροντίς, οὐδὲ μέριμνα, οὐδὲ ὄδυρμός. Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ὅπου οὐκέτι ἄρσεν καὶ θῆλυ, ὅπου οὐκέτι Διάβολος, οὐδὲ θάνατος, οὔτε νηστεία, οὔτε λύπη, οὔτε ἔρις, οὔτε ζῆλος, ἀλλὰ χαρὰ καὶ εἰρήνη καὶ ἀνάπαυσις καὶ ἀγαλλίασις. Ἐπιστρέφητε πρὸς με, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ὅπου τὸ ὕδωρ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ ὁ τῆς χλόης τόπος, καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων γεωργουμένη ἄμπελος· εἰς ἐκείνην τὴν μακαρίαν γῆν τῶν πραέων, ἐφ' ἧς ἐγὼ ἡ ἀληθινὴ ἄμπελος βλαστάνω, ἧς γεωργὸν τὸν Πατέρα ἀκούετε. Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ὅπου ἡ ἀκήρατος ζωὴ καὶ ἡ πάσης ἀγαθότητος εὐφροσύνη. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς ἔνθα τὸ μόνον ἐράσιμον, τὸ διηνεκὲς ἀγαλλίαμα, ἡ αἴτιδος 44 εὐφροσύνη, τὸ ἀνέσπερον φῶς, ὁ ἄδυτος ἥλιος. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ὅτι πρῶτος εἶμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἔνθα ἡχος τῶν ἑορταζόντων, ἔνθα οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοὶ ἀνακαλύπτονται. Δεῦτε πρὸς με πάντες, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς ἔνθα μεγάλη δωρεά, ἀνεΐκαστος χαρὰ, ἀμετάτρεπτος ἀνάπαυσις, ἀπέραντος εὐφροσύνη, ἄληκτος ὕμνολογία, ἀσίγητος δοξολογία, ἀκατάπαυστος εὐχαριστία, ἀδιάλειπτος θεολογία, ἀτελεύτητος βασιλεία, ἄπειρος πλοῦτος, ἀπέραντοι αἰῶνες, ἄβυσσος οἰκτιρμῶν, ἐλέους πέλαγος καὶ φιλανθρωπίας, ἀνθρωπίνους στόμασι λαληθῆναι μὴ δυνάμενα, ἀλλὰ μόνον δι' αἰνιγμάτων παραδηλούμενα. Ἐκεῖ μυριάδες ἀγγέλων, πρωτοτόκων πανηγύρεις, ἀποστόλων θρόνοι, προφητῶν προεδρίαί, σκῆπτρα πατριαρχῶν, μαρτύρων στέφανοι, δικαίων ἔπαινοι. Ἐκεῖ πάσης ἀρχῆς, ἐξουσίας καὶ τάξεως ὁ μισθὸς ἀπόκειται καὶ ὁ τόπος ἡτοιμάσται. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, κἀγὼ ἐμπλήσω ὑμᾶς ἀγαθῶν, ἃ ἐποθήσατε· ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Ταῦτα γὰρ ἡτοιμάσα τοῖς μετα 45 νοοῦσιν ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τῆς πονηρᾶς. Ταῦτα ἡτοιμάσα τοῖς ἔλεοῦσι καὶ τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι. Ταῦτα ἡτοιμάσα τοῖς πενθοῦσιν ἐν μετανοίᾳ. Ταῦτα ἡτοιμάσα τοῖς εἰρηνοποιοῖς. Ταῦτα ἡτοιμάσα τοῖς δι' ἐμὲ διωκομένοις καὶ συκοφαντούμενοις καὶ ὀνειδιζομένοις. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ πεφορτισμένοι, καὶ ἀποτινάξατε καὶ ἀπορρίψατε ἀφ' ὑμῶν τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν· οὐδεὶς γὰρ πρὸς με καταφεύγων ἔμεινε πεφορτισμένος, ἀλλὰ ἀπέρριψε τὴν κακὴν συνήθειαν καὶ ἀπέμαθεν ἢ κακῶς ἔμαθε παρὰ τοῦ Διαβόλου τέχνην· μανθάνει δὲ παρ' ἐμοῦ τέχνην ἀγαθὴν. Οἱ μάγοι προσελθόντες μοι ἀπέρριψαν τὴν μαγείαν καὶ ἔμαθον θεογνωσίαν. Οἱ τελῶναι κατέλιπον τὰ τελῶνια καὶ συνεστήσαντο τὰς ἐκκλησίας. Οἱ διῶκται ἐπαύσαντο τοῦ διώκειν καὶ κατεδέξαντο τοῦ διώκεσθαι. Αἱ πόρνοι ἐμίσησαν τὴν

πορνείαν καὶ ἠγάπησαν τὴν σωφροσύνην. Ὁ ληστής ἀπέθετο τοὺς φόνους, ἀπομαθὼν τὴν ληστρικὴν τέχνην, καὶ ἀνέλαβε τὴν εἰλικρινῆ πίστιν, καὶ γέγονε τοῦ παραδείσου οἰκίτηρ. Δεῦτε οὖν καὶ ὑμεῖς πρὸς με, ὅτι τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. 46 Ἐκούσατε, ἀγαπητοί, τὰς χρηστὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς γλυκείας φωνὰς τοῦ σωτῆρος τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Τίς εἶδε τοιοῦτον φιλόστοργον πατέρα; Τίς εἶδε τοιοῦτον χρηστὸν ἰατρόν; Δεῦτε οὖν, προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. Δόξα τῇ αὐτοῦ φιλανθρωπία. Δόξα τῇ αὐτοῦ μακροθυμία. Δόξα τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι καὶ τῇ αὐτοῦ συγκαταβάσει. Δόξα τοῖς αὐτοῦ οἰκτιρμοῖς. Δόξα τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ. Δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Πάλιν λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι. Μὴ ῥαθυμίσωμεν, οἱ ἀμαρτωλοί· μὴ δειλιάσωμεν· μὴ παυσώμεθα βοῶντες πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας μετὰ δακρύων· ἐλεήμων γὰρ ἔστι καὶ ἀψευδής, καὶ ποιήσει πάντως τὴν ἐκδίκησιν τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ τῶν μετανοούντων Θεός· ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτῷ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.